

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av kommuners uppsökande
verksamhet för komvux på grundläggande nivå i
Hudiksvalls kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning av Hudiksvalls kommun avseende kvaliteten i den uppsökande verksamheten för kommunal vuxenutbildning (komvux) på grundläggande nivå. Granskningens syfte är att granska kvaliteten i kommunernas uppsökande verksamhet för komvux på grundläggande nivå genom att granska i vilken utsträckning den är aktiv och motiverande för de vuxna som har behov av och rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen. Kvalitetskriterierna återfinns i bilaga 1. Skolinspektionen bedömer om verksamheten uppfyller kvalitetskriterierna i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet anges ett eller flera utvecklingsområden. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då av huvudmannen. I bilaga 3 återfinns granskningens författningsstöd.

Beslut

I vilken utsträckning som kommunernas uppsökande verksamhet är aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå

Hudiksvalls kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att den uppsökande verksamheten **i hög utsträckning** är aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Skolinspektionen avslutar härmed granskningen.

Skolinspektionens bedömningar

Intern samordning och samverkan med utomstående aktörer

Här har Skolinspektionen granskat om kommunen har en välfungerande samordning inom den egna organisationen, i syfte att stödja den uppsökande verksamheten. Skolinspektionen har även granskat om kommunen tar ett

tydligt ansvar genom att initiera och upprätthålla relevant samverkan med andra aktörer för att stödja den uppsökande verksamhet som kommunen bedriver.

Samordningen inom den egna organisationen

Granskningen visar att kommunen har en välfungerande samordning inom den egna organisationen, som stödjer den uppsökande verksamhet som kommunen bedriver.

Av granskningen framgår att kommunen prioriterar den uppsökande verksamheten. I dokumentation från kommunen som Skolinspektionen tagit del av och i intervjun med verksamhetschefen och rektorn framkommer att vuxenutbildningen ingår i kommunens lärandeförvaltning som leds av en verksamhetschef. Inom vuxenutbildningen finns två rektorer varav den ena är ansvarig för svenska för invandrare (sfi) och komvux anpassad utbildning medan den andra ansvarar för komvux på grundläggande och gymnasial nivå. Inom verksamheten arbetar fyra studie- och yrkesvägledare, vilka leds av en enhetschef. Såväl verksamhetschefen som rektorn samt studie- och yrkesvägledaren berättar att kommunen har ett övergripande mål att höja utbildningsnivån bland kommunens invånare och att detta innefattar arbetet med att nå ut till kommuninvånare som har behov av vuxenutbildning. Kommunen följer upp arbetet mot detta mål inom ramen för sitt systematiska kvalitetsarbete. Verksamhetschefen berättar att den politiska ledningen också avsätter extra medel i den kommunala budgeten som buffert för att vuxenutbildningen ska våga pröva nya former av insatser för att nå de tänkbara elever som är svårast att nå. Som exempel har kommunen avsatt tid i en lärares tjänst för att söka upp individer som står långt ifrån arbetsmarknaden och tillsammans med studie- och yrkesvägledare motivera dem till studier. Enligt såväl verksamhetschefen och rektorn som studie- och yrkesvägledaren samt läraren för de på alla nivåer inom lärandeförvaltningen också kontinuerligt diskussioner avseende det uppsökande arbetet. De uppger att frågan är central även inom social- och omsorgsförvaltningen. Rektorn berättar att båda rektorerna inom den kommunala vuxenutbildningen själva har studievägledarbakgrund vilket också bidrar till att arbetet med vägledning är en prioriterad fråga för ledningsgruppen.

Av granskningen framgår vidare att den uppsökande verksamheten är anpassad till kommunens storlek och organisation. Enligt studie- och yrkesvägledaren och läraren är det en utmaning att kommunen är stor, med cirka 40 000 invånare varav 15 000 är bosatta i centralorten Hudiksvall. Studie- och yrkesvägledaren uppger att skolledningen tydligt uttryckt att de därför behöver arbeta med uppsökande i samverkan med andra aktörer i kommunen. För att stödja och samordna det uppsökande arbetet har kommunen samlat vuxenutbildningen och studie- och yrkesväglarna i samma fysiska byggnad som enheten för arbetsliv

och försörjning, som har i uppdrag att stödja invånare vidare till arbete eller studier. Enligt såväl tjänstepersonerna som verksamhetschefen samt rektorn har det visat sig vara en styrka att ha de samverkande kommunala verksamheterna samlade vilket medfört att det uppsökande arbetet under de senaste åren har förbättrats.

Vidare framgår av granskningen att det finns en fungerande intern samordning för hur den uppsökande verksamheten ska bedrivas och i vilka sammanhang. Verksamhetschefen och rektorn berättar att det för den övergripande ledningen och samordningen finns en ledningsgrupp för vuxenutbildningen som innefattar enhetscheferna, inkluderat chefen för studie- och yrkesvägledarna och chefen för yrkeshögskolan. På chefsnivå genomför kommunen regelbundet återkommande "paraplymöten". Enligt verksamhetschefen och rektorn syftar dessa möten bland annat till att skapa systematik i arbetet med att identifiera och nå fram till individer och grupper av individer som har behov av studier eller arbete samt att följa upp dess utfall. I dessa möten deltar exempelvis ledningen för vuxenutbildningen, studie- och yrkesvägledningen, socialtjänsten samt enheten för arbetsliv och försörjning. Vidare berättar studie- och yrkesvägledaren att samtliga fyra studie- och yrkesvägledare har ett tydligt uppdrag att informera, inspirera och motivera kommunens invånare till studier. Studie- och yrkesvägledaren ger också flera exempel på fungerande samarbeten med andra interna funktioner. Bland annat samarbetar de med enheten för arbetsliv och försörjning och genomför ett flertal olika projekt varje år. De samarbetar också med de jobbcoacher som tilldelas individer med försörjningsstöd inom en verksamhet inom enheten för arbetsliv och försörjning som kallas Jobbcentrum. Enligt samtliga intervjuade arbetar alla medarbetare inom förvaltningen mot samma kommunövergripande mål vilket stödjer den interna samordningen på samtliga nivåer i organisationen. Ett konkret exempel är att sfi-läraren har ett nära samarbete med studie- och yrkesvägledaren för att uppmuntra elever inom sfi att ansöka till kurser på grundläggande nivå.

Samverkan med andra aktörer

Granskningen visar att kommunen tar ett tydligt ansvar genom att initiera och upprätthålla relevant samverkan med andra aktörer, som stödjer den uppsökande verksamhet som kommunen bedriver.

Av granskningen framgår att kommunen aktivt söker och deltar i samverkan med andra aktörer för att identifiera och nå ut till invånare som tillhör målgruppen. Verksamhetschefen och rektorn berättar att vuxenutbildningen har god samverkan med såväl lokala företag som med Arbetsförmedlingen. Varje månad håller ledningsgruppen och enhetschefen för arbetsliv och försörjning möten med Arbetsförmedlingen. Vid dessa möten går de bland annat igenom Arbetsförmedlingens kartläggningar över vilka tänkbara elever som kan ha behov av utbildning, däribland komvux på grundläggande nivå. Därtill ingår studie- och

yrkesvägledaren i en strategisk grupp som behandlar vuxenutbildningens samarbete med Arbetsförmedlingen. Enligt studie- och yrkesvägledaren har denna samverkan koppling till den uppsökande verksamheten på både individ- och gruppnivå, bland annat genom att alla involverade parter tar initiativ till olika projekt som rör personer inom målgruppen. Ledningsgruppen har till exempel tagit initiativ till samarbetsprojekt där Arbetsförmedlingen bjuder in grupper av tänkbara elever för att de ska få information av studie- och yrkesvägledarna. Därutöver har en lärare på kommunens initiativ fått i uppdrag att i samverkan med Arbetsförmedlingen arbeta uppsökande gentemot unga vuxna som varit arbetslösa under en längre tid och kan ha behov av vuxenutbildning. Vuxenutbildningen och Jobbcentrum är också aktiva parter i ett förstärkt samarbete med Arbetsförmedlingen som syftar till att hjälpa utrikesfödda invånare som står långt ifrån arbetsmarknaden till egen försörjning. Studie- och yrkesvägledaren berättar att kommunen därtill bedriver ett aktivt uppsökande arbete i samverkan med Arbetsförmedlingens leverantörer.

Av granskningen framgår att kommunen har ett tydligt och ändamålsenligt syfte med att samverka med andra aktörer för att stödja den uppsökande verksamheten. Enligt såväl verksamhetschefen som rektorn samt studie- och yrkesvägledaren har kommunen ett övergripande mål att höja utbildningsnivån bland kommunens invånare och enligt studie- och yrkesvägledaren har skolledningen tydligt uttryckt att det uppsökande arbetet behöver ske i samverkan med andra befintliga aktörer i kommunen. De berättar också att såväl chefs- som tjänstemannanivå ingår i kommunens samverkan med externa aktörer och att den fungerar väl. Som exempel stödjer den kommunens arbete med att kartlägga målgruppens storlek såväl som arbetet med att identifiera och nå tänkbara elever.

Arbetet med aktiv uppsökande verksamhet

Här har Skolinspektionen granskat om kommunen arbetar systematiskt med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av och rätt till utbildning på grundläggande nivå. Skolinspektionen har även granskat om kommunen systematiskt och aktivt söker upp kvinnor och män inom denna målgrupp.

Arbetet med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av och har rätt till utbildning

Granskningen visar att kommunen arbetar systematiskt med att ta reda på vilka invånare i kommunen som är i behov av och har rätt till utbildning på grundläggande nivå.

Av granskningen framgår att kommunen följer en övergripande planering för den uppsökande verksamheten. Enligt såväl verksamhetschefen och rektorn som studie- och yrkesvägledaren följer olika delar av den uppsökande verksamheten en fast, övergripande planering med återkommande insatser. Därtill planerar och genomför kommunen andra delar med koppling till uppsökande arbete inom ramen för de olika samverkansprojekten med externa aktörer. Studie- och yrkesvägledarna har regelbundet möten med varandra och arbetar efter ett årshjul som innehåller olika aktiviteter och insatser. Enligt verksamhetschefen och rektorn följer kommunen upp arbetet inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet.

Vidare framgår av granskningen att kommunen har ett brett fokus i sitt arbete med att ta reda på vilka tänkbara elever som är i behov av utbildning på grundläggande nivå. Verksamhetschefen och rektorn berättar att kommunen under de återkommande mötena med de interna och externa aktörerna efterfrågar, diskuterar och får kunskap om hur många invånare och vilka grupper av invånare som kan ha behov av vuxenutbildning. Verksamhetschefen ger exempel på att det vid tiden för granskningen är cirka 380 kommuninvånare som står utanför arbetsmarknaden. Enligt verksamhetschefen har kommunen identifierat ett flertal grupper av tänkbara elever såsom elever inom sfi, personal inom kommunal verksamhet, individer med försörjningsstöd, långtidsarbetslösa, invånare i åldern 20–30 år som saknar sysselsättning, kvinnor med låg utbildningsbakgrund samt unga invånare med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Uppsökandet av kvinnor och män i kommunen som är i behov av och har rätt till utbildning

Granskningen visar att kommunen arbetar systematiskt och aktivt med att söka upp kvinnor och män i kommunen som har rätt till och behov av utbildning på grundläggande nivå.

Av granskningen framgår att kommunen arbetar på ett sådant sätt som möjliggör att de når både kvinnor och män inom målgruppen. Enligt verksamhetschefen, rektorn och studie- och yrkesvägledaren medför det nära samarbetet mellan vuxenutbildningen, enheten för arbetsliv och försörjning och Arbetsförmedlingen att kommunen är framgångsrika i arbetet med att nå tänkbara elever. Studie- och yrkesvägledaren uppger att kommunen alltid har med marknadsföringsperspektiv redan i planeringen av olika aktiviteter och att de då för diskussioner om hur de ska nå så många olika grupper av kommuninvånare som möjligt. Enligt verksamhetschefen, rektorn och studie- och yrkesvägledaren för vuxenutbildningen i samverkan med de olika parterna också diskussioner om grupper av tänkbara elever som är särskilt svåra att nå och att de bedriver ett fortlöpande arbete för att utveckla nya metoder för arbetet.

Av granskningen framgår vidare att den uppsökande verksamheten är aktiv och består av flera olika metoder för att söka upp tänkbara elever. Verksamhetschefen, rektorn och studie- och yrkesvägledaren berättar att kommunen använder flera olika metoder. Ett exempel är att studie- och yrkesvägledarna genomför informations- och vägledningstillfällen för grupper av tänkbara elever som kallas till dessa av enheten för arbetsliv och försörjning eller Arbetsförmedlingen. Studie- och yrkesvägledaren ger också exempel på att de medvetet når gruppen kvinnor med låg utbildningsbakgrund genom det uppsökande arbetet som de bedriver riktat mot sfi-verksamheten. För att kontakta individer som kommunen har identifierat använder sig kommunen också av jobbcoacherna samt av en lärare som fått i uppdrag att i samverkan med Arbetsförmedlingen söka upp invånare som saknar sysselsättning i åldrarna 20–30 år. Såväl verksamhetschefen som rektorn samt studie- och yrkesvägledaren berättar att kommunen också använder sig av metoder på mer generell nivå, exempelvis av planscher i offentliga miljöer såsom vid busshållplatser, annonser i traditionell media, digitala kanaler såsom webbsidan samt olika sociala medier. Andra exempel är olika typer av mässor, informationsinsatser i närsamhället såsom i centrala gallerior och i den lokala hockeyarenan i samband med matcher. De har även besökt olika platser i kommunen med husbil för att nå ut med information. Av intervjuerna framgår också att huvudmannen uppmuntrar detta arbete genom att avsätta extra medel för att verksamheten ska våga testa nya metoder.

Arbetet för att informera och skapa motivation till studier

Här har Skolinspektionen granskat om kommunen tar reda på målgruppens behov av och önskemål om studier för att utifrån denna kunskap kunna informera om olika möjligheter till utbildning. Skolinspektionen har även granskat kommunens arbete med att skapa motivation till studier bland tänkbara elever.

Kommunens kartläggning av målgruppens behov för att kunna motivera tänkbara elever

Granskningen visar att kommunen tar reda på målgruppens behov och önskemål för att delta i studier. Utifrån denna kunskap informerar kommunen om olika möjligheter till utbildning och skapar motivation till studier.

Av granskningen framgår att kommunen skaffar sig kunskap om de behov och önskemål som finns hos de tänkbara elever de identifierat i syfte att skapa motivation till studier. Verksamhetschefen, rektorn, studie- och yrkesvägledaren och läraren berättar att vuxenutbildningen har flera källor till information om de tänkbara elevernas behov. Ett exempel är att studie- och yrkesvägledarna bjuder

in såväl sfi-studerande som övriga kommuninvånare som kan tillhöra målgruppen till individuella samtal och ställer då frågor om individernas utbildningsbakgrund, erfarenheter, studiebehov och behov av studiestöd. Vuxenutbildningen skaffar sig också kunskaper om tänkbara elevers behov genom sin samverkan med lärarna inom vuxenutbildningen, enheten för arbetsliv och försörjning och jobbcoacherna, en utbildningssamordnare inom kommunen, Arbetsförmedlingen och socialtjänsten.

Vidare framgår det av granskningen att arbetet med att motivera tänkbara elever tar hänsyn till den spännvidd vad gäller motivation som finns inom målgruppen. Enligt verksamhetschefen, rektorn och studie- och yrkesvägledaren är kommunen framgångsrika i arbetet med att motivera tänkbara elever till studier. Studie- och yrkesvägledaren berättar att den information som vuxenutbildningen skaffar sig om tänkbara elever ligger till grund för deras planering och genomförande av olika typer av insatser och aktiviteter. Enligt studie- och yrkesvägledarna anpassar de alltid innehållet i sina informationsinsatser och eftersom många individer har negativa erfarenheter från skolan betonar studie- och yrkesvägledarna varför utbildning är viktigt samt att det är roligt. Det framgår också att kommunen har utvecklat och använder sig av metoder för att motivera även de individer som är svårast att motivera. Som exempel genomför studie- och yrkesvägledarna motivationssamtal och lektionsbesök tillsammans med grupper av tänkbara elever som de identifierat genom sin samverkan med enheten för arbetsliv och försörjning. Syftet med dessa är inte bara att deltagarna ska få kunskaper om olika möjligheter till yrken och utbildning utan också att de ska vidga sina befintliga perspektiv och få ökad motivation och självkännet. Verksamhetschefen och rektorn ger också exempel på att vuxenutbildningen i samverkan med jobbcoacher har tagit reda på att gruppen unga vuxna med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar ofta har intresse för programmering och att de utifrån den kunskapen har utformat insatser som motiverat dessa individer att påbörja studier efter att under lång tid ha saknat sysselsättning. Studie- och yrkesvägledarna arbetar även för att skapa motivation i ett bredare perspektiv, bland annat genom att de i planeringen av olika aktiviteter som riktar sig till allmänheten för diskussioner om hur de ska nå fram till så många grupper av invånare som möjligt. Kommunen bjuder därutöver in representanter för yrken inom olika branscher med syftet att inspirera och motivera allmänheten till vidare studier.

Av granskningen framgår att kommunen utformar och tillgängliggör information om utbildningsmöjligheter på ett sätt som gör den lätt att förstå för tänkbara elever, men att arbetet kan stärkas genom att erbjuda information på fler språk än svenska. Enligt såväl verksamhetschefen som studie- och yrkesvägledaren arbetar kommunen på ett medvetet sätt för att utforma information om utbildningen så att tänkbara elever kan ta den till sig. Studie- och yrkesvägledaren ger exempel på att de i såväl skriftliga som muntliga sammanhang medvetet håller informationen

så enkel som möjligt och undviker att använda för många ord. Studie- och yrkesvägledaren berättar också att de använder tolk vid de introduktionssamtal som studie- och yrkesvägledarna håller när elever börjar studera sfi och att studie- och yrkesvägledarna därefter var tionde vecka ger information på en enkel svenska till olika elevgrupper inom sfi. Av intervjuerna med eleverna framgår samtidigt att det finns elever inom sfi som ändå inte riktigt förstår och kan ta till sig den information som studie- och yrkesvägledarna ger dem i dessa sammanhang och att de skulle vara betjänta av att få information på sitt modersmål. Eleverna ger också exempel på att de av samma anledning inte förstår den information som framgår av kommunens digitala hemsida.

Vidare visar granskningen att kommunen beaktar ett jämställdhetsperspektiv och tar hänsyn till vilken roll kön kan spela i arbetet med att motivera tänkbara elever till studier. Enligt såväl verksamhetschefen och rektorn som studie- och yrkesvägledaren samt läraren har kommunen förvisso inte någon uttalad strategi utifrån just ett jämställdhetsperspektiv i det uppsökande arbetet. De berättar dock att de är medvetna om vilken roll kön kan spela och ger flera exempel på att de beaktar olika könsaspekter. De har exempelvis identifierat utmaningar att motivera gruppen kvinnor med låg utbildningsbakgrund till studier då dessa individer kan ha svårigheter att studera samtidigt som de tar ett stort ansvar för hem och barn. Studie- och yrkesvägledaren ger också exempel på att studie- och yrkesvägledarna har genomfört informationsinsatser i mansdominerade miljöer så som på den lokala hockeyarenan. Även läraren uppger sig beakta ett jämställdhetsperspektiv i sitt arbete med att uppmuntra och stödja elever inom sfi till vidare studier. Utifrån vetskapen om att kvinnor tar ett stort ansvar för barnen uppmuntrar läraren dem exempelvis att kommunicera sitt studieschema till förskolan och männen att hjälpa till med hushållsarbete efter skoldagen.

Personliga möten med tänkbara elever

Granskningen visar att kommunens arbete med att informera om olika möjligheter till utbildning präglas av personliga möten.

Av granskningen framgår att kommunen använder personliga möten i sitt arbete med att informera om olika möjligheter till utbildning och skapa motivation till studier. Enligt studie- och yrkesvägledaren arbetar vägledarna för att genomföra personliga möten i nästan alla delar av det uppsökande arbetet, såväl genom individuella vägledningssamtal som i informations- och vägledningssamtal i mindre grupper samt i de aktiviteter de genomför i samhället. Studie- och yrkesvägledaren ger exempel på att de genomför projekt där de söker möten med kommuninvånarna på platser där dessa ofta befinner sig, såsom i en av de större galleriorna och i hockeyarenan. I arbetet med att skapa personliga möten som motiverar invånare till studier bjuder studie- och yrkesvägledarna också in representanter för olika branscher. I mötet med grupper av individer samt på

kommunens hemsida uppmuntrar såväl studie- och yrkesvägledarna som lärarna också till individuella samtal med studie- och yrkesvägledare genom tidsbokning eller drop-in.

Information om ekonomiskt stöd och andra praktiska villkor vid studier

Granskningen visar att kommunen till viss del informerar om ekonomiskt stöd och andra praktiska villkor som kan påverka individens möjlighet att påbörja och genomföra studier.

Av granskningen framgår att kommunen särskilt och i anslutning till motiveringssamtal, lämnar upplysningar om ekonomiskt stöd och om att utbildningen är kostnadsfri. I intervjun med studie- och yrkesvägledaren och läraren framkommer att de på både individ- och gruppnivå informerar om rätten till studiestöd och om att utbildningen är kostnadsfri. Detta gör studie- och yrkesvägledaren vid såväl under informations- och vägledningssamtal som andra aktiviteter i samhället. Studie- och yrkesvägledaren berättar att de framställer denna information som något positivt för att locka invånare till att påbörja studier.

Dock framgår av granskningen att kommunen inte alltid informerar om möjlighet till barnomsorg under studietiden samt om den lagstadgade rätten till tjänstledighet. Av intervjun med studie- och yrkesvägledaren framgår att viss praktisk information, såsom möjligheter till barnomsorg och rätten till tjänstledighet, är något som studie- och yrkesvägledarna endast informerar om i de fall informationen är relevant utifrån individens behov. Av intervjun med såväl verksamhetschefen och rektorn som studie- och yrkesvägledaren samt läraren framgår också att den information som återfinns på kommunens hemsida inte fullt ut ger information om praktiska villkor som kan vara viktiga för tänkbara elevers val att ta steget att börja studera på grundläggande nivå. De berättar samtidigt att de i samverkan med berörda parter inom kommunen har påbörjat ett arbete för att åtgärda detta. Av intervju med elever framkommer också exempel på en förvärvsarbetande elev som skulle ha påbörjat sina studier på grundläggande nivå för flera år sedan om eleven fått information gällande möjligheterna att kombinera studier med arbete.

Avslutande kommentar

Granskningen visar att Hudiksvalls kommun inom ramen för det uppsökande arbetet informerar om olika praktiska villkor men att information om just möjligheten till barnomsorg och tjänstledighet under studietiden kan utvecklas så att den i större utsträckning når alla tänkbara elever. Granskningen visar också att kommunen utformar och tillgängliggör information om utbildningsmöjligheter på ett sätt som gör den enkel att förstå för tänkbara elever, men att arbetet kan stärkas genom att erbjuda information på fler språk än svenska.

Skolinspektionen förutsätter att Hudiksvalls kommun utvecklar det uppsökande arbetet så att de tänkbara eleverna i högre grad får kännedom om de praktiska villkor som kan vara viktiga för deras val att påbörja studier på grundläggande nivå. Skolinspektionen ser positivt på kommunens arbete med att utveckla sin webbsida och ser att detta arbete bidrar till att tydliggöra praktiska villkor och öka tillgängligheten för alla tänkbara elever. Skolinspektionen förutsätter att kommunen också vidareutvecklar sina metoder för att elever med annat modersmål än svenska i högre grad ska kunna ta till sig av den information som kommunen ger.

X Marcus Rönnegard

Beslutsfattare
Signerat av: Marcus Rönnegard

X Lena Johansson

Föredragande
Signerat av: Lena Johansson

I handläggningen av ärendet har även utredarna Caroline Engskär och Robert Östberg medverkat.

Bilaga 1: Granskningens utgångspunkter

Granskningens syfte

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i kommunernas uppsökande verksamhet för komvux på grundläggande nivå genom att granska i vilken utsträckning den är aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om verksamheten uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning

I vilken utsträckning är kommunernas uppsökande verksamhet aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå?

Kvalitetskriterier:

- Intern samordning och samverkan med utomstående aktörer
- Arbetet med aktiv uppsökande verksamhet
- Arbete för att informera och skapa motivation till studier

Bilaga 2: Granskningens genomförande

Bakgrundsuppgifter

Skolinspektionen besökte Hudiksvalls kommun den 9 och 10 oktober 2025. Besöket genomfördes av utredarna Lena Johansson och Caroline Engskär.

Underlag för bedömning

Underlaget i detta beslut utgörs av:

- Fyra enskilda intervjuer med elever som studerar på grundläggande nivå
- En intervju med en studie- och yrkesvägledare och en lärare som arbetar operativt med den uppsökande verksamheten för komvux på grundläggande nivå
- En intervju med en verksamhetschef och en rektor med ansvar för den uppsökande verksamheten för komvux på grundläggande nivå
- Dokument som Skolinspektionen begärt in från kommunen

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från alla verksamheter som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande rapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2026.

Bilaga 3: Författningsstöd

Skolinspektionens uppdrag

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.¹

Kommunernas skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet för komvux på grundläggande nivå

Kommunerna ska tillhandahålla kommunal vuxenutbildning på bland annat grundläggande nivå.² Utbildning på grundläggande nivå syftar till att ge vuxna sådana kunskaper som de behöver för att delta i samhälls- och arbetslivet och att möjliggöra fortsatta studier.³

Det är hemkommunen⁴ som ansvarar för att vuxna från och med 1 juli det år personen fyller 20 år som saknar sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan och som har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildning på grundläggande nivå inom komvux, också får delta i sådan utbildning.⁵ Behörig att tas emot till kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå är även den som är yngre än 20 år, om det med hänsyn till den sökandes personliga förhållanden finns särskilda skäl.⁶ Kommunerna kan anordna utbildningen i egen regi eller i samverkan med andra utbildningsanordnare, organisationer och myndigheter.⁷ Den som har rätt att delta i utbildningen i fråga har rätt att delta i den även om den tillhandahålls i en annan kommun än hemkommunen.⁸

Hemkommunen har enligt skollagen en skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning. Varje hemkommun ska aktivt verka för att rekrytera och nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och för att motivera dem

¹ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

² 20 kap. 3 § skollagen (2010:800).

³ 20 kap. 4 § första stycket skollagen.

⁴ Med hemkommun avses enligt definitionen i 29 kap. 6 § skollagen den kommun som en person är folkbokförd i. För den som är bosatt i landet utan att vara folkbokförd här avses med hemkommun den kommun som han eller hon stadigvarande vistas i eller, om han eller hon saknar stadigvarande vistelseort, den kommun som han eller hon för tillfället uppehåller sig i. Detsamma gäller den som har skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481).

⁵ 20 kap. 10 första stycket och 11 §§ skollagen.

⁶ 3 kap. 2 § förordning (2011:1108) om vuxenutbildning.

⁷ Prop. 1990/91:85, s. 120.

⁸ 20 kap. 11b § skollagen.

att delta i sådan utbildning. Begreppet "aktivt" finns i bestämmelsen om kommuners uppsökande verksamhet för att betona kommunernas ansvar för att de som tillhör målgruppen för utbildningen också tar del av sådan utbildning.⁹ Att aktivt verka kan enligt förarbetena till bestämmelsen handla om att genom stimulansåtgärder av olika slag såsom aktiva insatser och rekrytering på olika sätt verka för att vuxna inom målgruppen informeras och motiveras till utbildningen.

Detta förutsätter att kommunen tar reda på invånarnas behov och önskemål så att utbildningen kan anordnas på ett sätt som svarar mot dessa. För att kunna erbjuda en efterfrågestyrd utbildning har kommunerna utvecklat olika tillvägagångssätt i syfte att som en av flera grunder vid planering av kursutbud fånga upp de studerandes utbildningsönskemål. Det kan också handla om att studerande ges möjlighet att samtidigt studera både på grundläggande och på gymnasial nivå. Kommunen bör därtill se till att de studerande får information om praktiska villkor för att genomgå utbildning, till exempel i form av rätt till ledighet, studiestöd etcetera.¹⁰

Av förarbetena framgår att människor har olika förutsättningar för lärandet på grund av tidigare skolgång, arbets- och livserfarenheter. Dessa skilda förutsättningar påverkar människors önskemål och deras självupplevda behov av lärande. Samhället har ett speciellt ansvar för att stödja de personer som inte tar egna initiativ för att möta de ökande kraven på kunskaper. Allas behov av lärande skall kunna tillgodoses oberoende av till exempel utbildningsbakgrund, kön eller etnisk tillhörighet. Individuella olikheter ställer krav på en ökad flexibilitet när det gäller att möta människor i den uppsökande verksamheten, i vägledningssituationer och i utbildningens anordnande. Men det ställer också krav på en ökad lokal samverkan mellan aktörer i form av utbildningsanordnare, arbetsförmedling, fackliga organisationer och socialtjänst. I kommunens strategi för att möta vuxnas behov av utbildning och lärande bör ingå en övergripande plan för verksamheten utifrån lokala förutsättningar.¹¹

Inom målgruppen som har rätt till utbildning inom komvux på grundläggande nivå kan det också finnas individer som har lägre motivation till att utbilda sig. Information om och marknadsföring av olika utbildningsvägar måste då kompletteras med andra åtgärder. En sådan åtgärd är uppsökande verksamhet för att i det personliga mötet informera om olika möjligheter till utbildning och skapa motivation till studier och det krävs tid och är omfattande att bedriva ett sådant motivationsskapande arbete. Det är av vikt att kommunen tar tillvara alla samverkansmöjligheter till uppsökande och motivationsskapande verksamhet. Det kan till exempel handla om förebilder från arbetsplatsen, föreningslivet och

⁹ 20 kap. 10 § andra stycket skollagen, prop. 2009/10:165, s. 845.

¹⁰ Prop. 2000/01:72, s. 11,42, prop. 1990/91:85, s. 120, 152.

¹¹ Prop. 2000/01:72, s. 41.

fackliga organisationer eller deltagande i orienteringskurser arrangerade av bland annat studieförbund.¹²

En annan viktig del i hemkommunens motiverande arbete är att tillgodose en utbildning som är tillgänglig utifrån den enskilde individens önskemål och behov. Det är inte alltid möjligt eller önskvärt för en person att följa en utbildning som löper i en viss takt, som är förlagd till en viss ort eller studielokal och som pågår ett visst antal timmar i veckan.¹³ Av läroplanen för vuxenutbildningen framgår att vuxenutbildningen ska stödja de elever som under sin studietid har behov av att kombinera utbildning och arbete. Flexibilitet ska alltid eftersträvas när det gäller utbildningen och det kan handla om plats för utbildningens genomförande, tid, studietakt, studieform och sätt att lära.¹⁴

Individens möjligheter till studier beror inte enbart på en välutbyggd tillgänglighet till utbildning. Individen har även behov av ekonomiskt stöd under sin studietid. Detta stöd har stor betydelse för rekrytering av studerande. För vissa grupper är ett förmånligt studiestöd en nödvändighet för att ta beslut om att investera i sitt eget lärande. Många människor drar sig för att ta lån för sina studier. För att dessa skall ta steget in i utbildning krävs ett snabbt beslut om hur deras privatekonomiska situation kan lösas. Detta gäller framför allt de som startar med en kort utbildningsbakgrund. Det blir därför nödvändigt att beslutet om stöd fattas så nära individen som möjligt.¹⁵

För att nå vuxengrupper med information om utbildning och bistå dem i utbildningsvalen är studie- och yrkesvägledning en viktig åtgärd. Inom ramen för den allmänna skyldigheten hemkommunen har att informera om vuxenutbildningen inryms att se till att studie- och yrkesvägledningen inom komvux fungerar väl. Det handlar bland annat om att en fungerande studie- och yrkesvägledning för målgruppen kan medverka till att felval och studieavbrott undviks och att resurserna används effektivare.¹⁶ Vägledning är viktigt inför studiestarten, under studietiden och i samband med studiernas slutförande med utgångspunkt i individens behov och studiemål.¹⁷ Den faktiska kunskap en individ besitter måste lyftas fram och tas till vara i varje vägledningssituation. Ett

¹² Prop. 2000/01:72, s. 42.

¹³ Prop. 2000/01:72, s. 45.

¹⁴ Läroplan för vuxenutbildningen (Lvux12), 1 Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, En likvärdig utbildning.

¹⁵ Prop. 2000/01:72, s. 47.

¹⁶ Prop. 1990/91:85, s. 152.

¹⁷ Prop. 2000/01:72, s. 42–43

instrument för detta är validering av en individs praktiska och teoretiska kunskaper och kompetenser i syfte att hitta rätt utbildning.¹⁸

Av Skolverkets allmänna råd om studie- och yrkesvägledning framgår att studie- och yrkesvägledningen inom komvux måste ha en beredskap och en planering för att fånga upp de till de personer som ännu inte är elever i utbildningen. Det handlar om att erbjuda vägledning för personer som planerar att börja studera, men också om kommunens ansvar att aktivt söka upp och motivera dem som saknar utbildning.¹⁹

Vidare framgår av de allmänna råden att ungdomar och vuxna som saknar en slutförd utbildning och befinner sig utanför gymnasieskolan och vuxenutbildningen ofta står inför en svår situation på arbetsmarknaden och riskerar att hamna i utanförskap. Därför är det av stor vikt att dessa ungdomar och vuxna söks upp och erbjuds ett utbildningsalternativ enligt sina önskemål och förutsättningar. Studie- och yrkesvägledningen har en dubbel funktion inom vuxenutbildningen, dels att vägleda personer som redan befinner sig i studier, dels att vägleda presumtiva deltagare. Elever och presumtiva elever till de tre skolformerna inom vuxenutbildningen har varierande grad av studievana, skilda livssituationer och olika förutsättningar för studier. Därför behöver informationen om den vuxnes möjligheter utformas och tillgängliggöras, så att varje individ kan hitta och ta till sig informationen. Till exempel har en stor del av vuxenutbildningens målgrupp svenska som sitt andraspråk med varierande kunskaper i svenska och mycket varierande erfarenheter av utbildning. Kommunen behöver ha kunskaper om vuxenutbildningens målgrupper och vilka informationskanaler de använder för att inhämta information. Informationen behöver ge en tydlig bild av den studie- och yrkesvägledning som erbjuds så att individen vet vad han eller hon kan förvänta sig av den. Nyanlända elever behöver, oavsett skolform, få information om utbildningssystemet, sina möjligheter till studier och arbetsmarknadens kompetenskrav. För att säkerställa att alla kan ta till sig informationen kan den behöva anpassas.²⁰

Av läroplanen för vuxenutbildningen framgår att vägledningsinsatser för elever och presumtiva elever fyller en viktig funktion. Av den anledningen ska enligt

¹⁸ Enligt 2 kap. 8 § förordning (2011:1108) om vuxenutbildning får validering få ske inom ramen för alla kurser och nivåer i ämnen och ska utgå från elevens förutsättningar och behov. En elev som har genomgått validering för en del av en kurs eller nivå i ett ämne behöver inte delta i undervisningen när det gäller den delen av kursen eller nivån, prop. 2000/01:72 s. 43.

¹⁹ Skolverkets Allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och yrkesvägledning (2013), SKOLFS 2013:180, s. 16.

²⁰ Skolverkets allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och yrkesvägledning, s. 32.

skollagen elever i vuxenutbildningen ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning kan tillgodoses.²¹

Av läroplanen framgår vidare att vuxenutbildningens målgrupp är heterogen och eleverna är individer med mycket olika förutsättningar. Även elevernas mål med utbildningen kan variera kraftigt. Utbildningen måste därför anpassas utifrån individens behov och förutsättningar och den kan variera både till längd och till innehåll. Vuxenutbildningen ska alltid möta varje elev utifrån elevens behov och förutsättningar.²²

Kommunalförbund kan ta över ansvaret för vuxenutbildning från kommunerna

Av bestämmelser i kommunallagen framgår att kommuner och regioner får bilda kommunalförbund och lämna över skötseln av kommunala angelägenheter till sådana förbund.²³ Ett kommunalförbund bildas på så sätt att medlemmarna genom beslut i fullmäktige antar en förbundsordning. Ett kommunalförbund är en offentligrättslig juridisk person som är fristående i förhållande till sina medlemskommuner och som kan förvärva rättigheter och skyldigheter.²⁴

När ett kommunalförbund har hand om en angelägenhet som det finns bestämmelser om i en särskild författning, ska den författningens bestämmelser om kommuner eller regioner tillämpas för förbundet.²⁵ Om en specialreglerad kommunal angelägenhet blir överförd till ett kommunalförbund medför det att specialregleringen då gäller för kommunalförbundet i stället för kommunen.²⁶

Hemkommunens ansvar enligt 20 kap. 10 § skollagen att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning är en sådan specialreglerad kommunal angelägenhet som kan överföras till ett kommunalförbund.

²¹ Lvux12, 1. Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, Rättigheter och skyldigheter.

²² Lvux 12, 1. Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, Vuxenutbildningens uppdrag.

²³ 3 kap. 8 § kommunallagen (2017:725).

²⁴ Prop. 2016/17:171, s. 399.

²⁵ 9 kap. 2 § andra stycket kommunallagen.

²⁶ Prop. 2016/17:171, s. 400.